

DĖL KORUPCIJOS INDEKSO NUSTATYMO IR REKOMENDACIJŲ PATEIKIMO

Sveikatos apsaugos ministerija (toliau – ministerija), įgyvendindama Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinę priemonę 325, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 228 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinių priemonių patvirtinimo, vadovaudamasi 2015 m. sausio 26 d. įsakymu Nr. V-65 „Dėl Skaidrios asmens sveikatos priežiūros įstaigos vardo suteikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (toliau – Skaidrios ASPĮ aprašas) atliko ministerijai ir kai kurių savivaldybei pavaldžių asmens sveikatos priežiūros įstaigų (toliau – ASPĮ) vertinimą, kurio metu nustatyta ASPĮ atitiktis skaidrios ASPĮ vardo suteikimo kriterijams, t. y. nustatyti ASPĮ korupcijos indeksai, atspindintys ASPĮ viešumą ir atvirumą, korupcijos prevencijos priemonių vykdymą.

Paminėtina, kad siekiant didinti asmens sveikatos priežiūros įstaigų veiklos viešumą ir atvirumą bei pacientų informuotumą, ugdyti medicinos darbuotojų patikimumą, lojalumą ir sąžiningumą, motyvuoti visuomenę elgtis sąžiningai, pranešti apie korupciją, Skaidrios ASPĮ aprašas buvo papildytas informacijos, kuri privalo būti teikiama pacientui ASPĮ interneto svetainėje, ASPĮ informaciniuose stenduose ir monitoriuose, kitomis pacientų informavimo ir korupcijos prevencijos priemonėmis (medicinos darbuotojų elgesio kodekso skelbimas, informacinių pranešimų (lankstinukų) pacientams teikimas ir pan.), vertinimo kriterijais.

Atliekant ASPĮ vertinimą korupcijos indeksui nustatyti, nustatyti šie ASPĮ korupcijos prevencijos priemonių vykdymo *teigiami esminiai pokyčiai* (palyginti su 2015 m. vertinimo rezultatais):

1) padidėjęs informacijos prieinamumas pacientams tiek ASPĮ interneto svetainėje, tiek informacijos skelbimų vietose (priėmimo skyriuose, registratūrose, stacionaro skyriuose). Daugelyje ASPĮ informaciją, susijusią su korupcija ir jos prevencija, jau siekiama skelbti struktūrizuotai, aiškiai, pacientams lengvai prieinamose vietose teikiamos nuorodos į detalesnę ar papildomą informaciją (gydytojų elgesio kodeksas, mokamų ir valstybės laiduojamų paslaugų teikimo tvarka ir jų kainos, elgesio taisyklės, susidūrus su korupcinio pobūdžio veiksmais, medicinos normos (konkreto gydytojo specialisto teisės, pareigos, kompetencija ir atsakomybė), Pacientų teisių ir žalos atlyginimo įstatymas, ASPĮ ginčų sprendimo tvarka ir kt.), su kuria pacientai gali susipažinti slaugytojų postuose ar kitose ASPĮ informacijos teikimo vietose;

2) beveik visose tikrintose ASPĮ informacijos skelbimo stenduose teikiama informacija apie korupcinio pobūdžio teisės pažeidimus (informuojama, kokie veiksmai yra laikomi nusikalstamais veiksmais), dalijamos skrajutės su informacija apie atsakomybę už korupcinio pobūdžio veiksmus, nurodomi kontaktiniai duomenys, kuriais pacientas, susidūręs su korupciniais veiksmais, gali kreiptis (pranešti) apie neteisėtus veiksmus;

3) beveik visos tikrintos ASPĮ pateikė duomenis apie visų jų įstaigose dirbančių gydytojų (rezidentų), farmacijos specialistų ir odontologų privačių interesų deklaravimą (tai ženklus pokytis, palyginti su 2015 m. duomenimis);

4) kai kurių ASPĮ darbuotojai, atsakingi už korupcijos prevenciją, pradėjo rengti periodinius mokymus (pavyzdžiui, diskusija, vieša visiems ASPĮ darbuotojams teikiama konsultacija) apie darbuotojų elgesio su pacientais etiką, apie tai, kokių veiksmų medicinos darbuotojai turi imtis ir kaip elgtis, susidūrus su korupcinio pobūdžio veiksmais;

5) ASPĮ dažniau (daugiau nei kartą per metus) ir reguliariai pradėtos vykdyti pacientų apklausos, kuriomis siekiama nustatyti ASPĮ veiklos trūkumus, gerinti teikiamų paslaugų kokybę, nustatyti korupcijos tolerancijos lygį, neoficialių mokėjimų atvejus.

Atsižvelgiant į vertinimo rezultatus, galima teigti, kad ASPĮ tapo atviresnės ir informatyvesnės pacientams ir siekia įdiegti tinkamą pacientų informavimo standartą (teisės aktais nustatytą privalomą pacientams skelbti informaciją), kuris yra vienas pagrindinių veiksnių, mažinančių korupcijos

apraškas sveikatos priežiūros srityje, formuoja antikorupcinę aplinką, atgrasančią nuo neteisėtų korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų.

Tikrinimo metu nustatyti šie esminiai ASPĮ korupcijos prevencijos vykdymo **trūkumai**:

1) pacientams teikiama informacija skelbiama nekoncentruotai, šalia kitos pacientams nereikšmingos ir neaktualios, neretai tarp įvairios informacijos, reklamuojančios vaistinius preparatus, ir, tikėtina, sąmoningai sudarant sąlygas pacientams neatkreipti dėmesio į informaciją, susijusią su korupcija ir jos prevencija;

2) nustatyta, kad didesnė ASPĮ skirtinguose skyriuose skelbiama nevienoda informacija, pacientams nesudarytos vienodos galimybės susipažinti su skelbiama (teikiama) informacija;

3) ne visuose ASPĮ stacionarines paslaugas teikiančiuose skyriuose teikiama informacija apie medicininės rehabilitacijos paslaugas teikiančias įstaigas;

4) kadangi daugelis ASPĮ nepateikė jokių realių veiklos gerinimo atsižvelgiant į anoniminių apklausų rezultatus, duomenų, tikėtina, kad ASPĮ tik formaliai atlieka anonimines apklausas, nepriima jokių papildomų veiklų tobulinti ir tinkamai korupcijos prevencijai vykdyti sprendimų;

5) daugeliu atvejų ASPĮ negalėjo pateikti duomenų apie mokymų vykdymą ASPĮ korupcijos prevencijos klausimais ir mokymuose dalyvavusių darbuotojų skaičius;

6) neretai ASPĮ nepateikdavo duomenų apie pacientų skundus (gydantis stacionare) dėl gydytojų nurodymų įsigyti vaistų, medicinos pagalbos priemonių, kurios yra kompensuojamos privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšomis;

7) ASPĮ nesudarytos galimybės (techninės) pacientams palikti anoniminių pranešimų ar skundų;

8) ASPĮ nėra skelbiama (akcentuojama) informacija, kad privalomuoju sveikatos draudimu draustiems asmenims asmens sveikatos priežiūros paslaugos kompensuojamos Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšomis. Vertinant informaciniuose stenduose pateiktą informaciją, neretai kyla įspūdis, kad ASPĮ teikia tik mokamas paslaugas;

9) ASPĮ nėra skelbiama informacija apie asmens sveikatos priežiūros paslaugų, apmokamų Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšomis, kainas. Neinformuojant paciento (pacientui nežinant), kiek valstybė gydymo įstaigai sumoka už pacientui suteiktą gydymo paslaugą, nėra stiprinamas paciento, kaip vartotojo, kuris sveikatos priežiūros paslaugų teikimo metu yra silpnoji šalis (priklausanti nuo gydytojo), ir paslaugos pirkėjo, suvokimas apie jo teisę gauti visapusiškas kokybiškas ir prieinamas sveikatos priežiūros;

10) ASPĮ nėra skelbiama informacija apie pacientų galimybę gauti informaciją apie jam suteiktą asmens sveikatos priežiūros paslaugų kainas;

11) ne visuose ASPĮ stacionaro skyriuose skelbiamos atitinkamo gydytojo medicinos normos;

12) kai kuriose ASPĮ stacionaro skyrių palatose pacientui skirtose informacijoje pateiktos tik tam tikros pacientų informuotumą apie jo teises ribojančios nuostatos, t. y. pateikiamos tik ištraukos iš vidaus tvarkos taisyklių apie lankymo ir maitinimo valandas, nepateikiant jokios informacijos apie paciento galimybę susipažinti su visomis ASPĮ vidaus tvarkos taisyklėmis;

13) vertinant anketinių apklausų, susijusių su korupcijos toleravimo ASPĮ lygio nustatymu, duomenis, nustatyta, kad sveikatos priežiūros specialistai toleruoja korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas (vienoje iš vertintų ASPĮ net apie 45 proc. apklaustųjų teigė, kad toleruoja neoficialius mokėjimus);

14) neretai ASPĮ skirtinguose skyriuose teikiama skirtinga teisės aktų redakcija (pasitaikė ir negaliojančių teisės aktų), ypač tai pasakytina apie vidaus tvarkos taisykles, ginčų sprendimo tvarką nustatančius lokalinius teisės aktus. Pasitaikė atvejų, kai informacijos skelbimo lentoje skelbiama skirtinga ginčų nagrinėjimo tvarka.

Atsižvelgiant į vertinimo metu nustatytus bei pirmiau nurodytus korupcijos prevencijos vykdymo trūkumus, į ASPĮ korupcijos prevenciją vykdančių asmenų keliamus klausimus, susijusius su tinkamu informacijos skelbimu informacijos skelbimo vietose, siekiant tinkamo ir efektyvaus antikorupcinės aplinkos įgyvendinimo, šalinančio neoficialių mokėjimų prielaidas, teikiamos šios tinkamo pacientų informavimo standarto įgyvendinimo **rekomendacijos**:

1) siekiant tinkamo ir koncentruoto pacientų informavimo korupcijos prevencijos klausimais ASPĮ, siūlytina Šakinės korupcijos prevencijos sveikatos sistemoje 2015–2019 metų programoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2015 m. gruodžio 10 d. įsakymu Nr. V-1433 „Dėl Šakinės korupcijos prevencijos sveikatos priežiūros sistemoje 2015–2019 metų programos patvirtinimo“, nurodytą **privalomą skelbti informaciją skelbti atskiroje skelbimo lentoje, aiškiai ir struktūrizuotai nurodant pagrindinę pacientui reikalingą lengvai suprantamą informaciją**, taip pat pateikti nuorodą, kuria būtų informuojama, jog su papildoma informacija pacientas gali susipažinti slaugytojų poste, ar kitose ASPĮ vietose;

2) **informacijos skelbimo vietose (skelbimo lentose) turėtų būti informacija apie** atsakomybę už korupcinio pobūdžio veiksmus; baudžiamąją atsakomybę šalinančias aplinkybes¹; Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšomis apmokamas ir ASPĮ teikiamas paslaugas (aiškiai papildintu šriftu nurodant, kad privalomuoju sveikatos draudimu draustiems asmenims **paslaugos teikiamos nemokamai**, ir išvardijant paslaugų grupes ir paslaugų pavadinimus); mokamas paslaugas ir jų teikimo tvarką; kontaktinius duomenis (ASPĮ, ministerijos, STT), kuriais galima pranešti apie korupcinio pobūdžio veikas; vadovo kreipimąsi į visuomenę apie ASPĮ korupcijai netolerantišką aplinką; ginčų sprendimo tvarką, pagrindines pacientams atstovaujančias institucijas, visuomenines organizacijas;

3) informacijos skelbimo vietose esančiose **nuorodose**, kurios turi būti pateiktos paryškintu šriftu, pacientui lengvai pastebimose vietose turi būti nurodyta, su kokia informacija pacientas gali susipažinti ASPĮ (ASPĮ turi sudaryti galimybes susipažinti su vidaus tvarkos taisyklėmis, gydytojų medicinos normomis, mokamų paslaugų teikimo tvarka, gydytojų elgesio kodeksu, elgesio taisyklėmis, reglamentuojančiomis darbuotojų, susidūrusių su korupcinio pobūdžio nusikaltimais, veiksmus, pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymu ir kita ASPĮ sprendimu pacientams teikiama informacija);

4) pasikeitus teisiniam reglamentavimui, ASPĮ privalo atnaujinti ir **skelbti tik aktualią galiojančių teisės aktų redakciją**;

5) ASPĮ už korupcijos prevenciją atsakingi asmenis privalo **užtikrinti visoje ASPĮ**, t. y. visuose ASPĮ skyriuose **standartizuotą** (informacijos skelbimo būdas, forma, pateikiamos informacijos turinys, nuorodos ir pan.) **informacijos skelbimą**;

6) parengti informacines skrajutes, kuriose būtų pabrėžiama paciento teisė į valstybės laiduojamą medicinos pagalbą, atsakomybę už korupcinio pobūdžio nusikaltimus. Šias skrajutes rekomenduotina platinti periodiškai lengvai pacientams prieinamose vietose;

7) skelbti, kad gydytojams, kurie sistemingai neteisėtai pacientams siūlė savo lėšomis įsigyti vaistų ar medicinos pagalbos priemonių, kompensuojamų Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšomis, arba nustačius, kad gydytojas neatliko būtinų veiksmų (pvz., nepaskyrė tyrimų) pagal konkretaus gydytojo medicinos normoje nurodytą kompetenciją, **gali būti taikomos drausminio poveikio priemonės**.

Kilus klausimams, prašome kreiptis į Sveikatos apsaugos ministerijos Korupcijos prevencijos skyriaus atstovus.

¹ Asmuo atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės už papirkimą, jeigu kyšio iš jo buvo reikalaujama ar provokuojama duoti kyšį ir jis, pasiūlęs ar pažadėjęs duoti arba davęs kyšį, per įmanomai trumpiausią laiką, bet ne vėliau negu iki jo pripažinimo įtariamuoju, savanoriškai apie tai pranešė teisėsaugos institucijai (pvz., Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 227 straipsnio 5 dalis).